

КОРУПЦІЯ ЯК ЕКСПЛІЦИТНИЙ ЧИННИК ІЛЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ В УКРАЇНІ

У статті розглядається вплив корупції на ілlegalізацію зовнішньої торгівлі товарами в Україні. Досліджується рівень корупції в Україні згідно світових рейтингових агентств.

The impact of corruption on illegalization in foreign trade in Ukraine are considered in the article. Level of corruption in Ukraine by international rating agencies are investigated.

Ключові слова: ілlegalізація, зовнішня торгівля, корупція.

Key words: illegalization, foreign trade, corruption.

ВСТУП

Розвиток корупції є одним з найбільш істотних деструктивних факторів системного характеру. Вона суттєво ускладнює і економічну, і соціально-політичну модернізацію, забезпечуючи пріоритет приватних інтересів в управлінні складними процесами реконструкції суспільства. Корупція позначається, перш за все, на політичній стійкості та економічній безпеці країни. Підприємства державу зсередини, корупція створює реальну загрозу національній безпеці країни.

Корупція відноситься до тих соціальних явищ, які постійно перебувають в центрі уваги вчених, політиків, суспільних діячів, серед яких необхідно відмітити: Ю.А. Болдарєва, С.В. Бондаренко, Б.В. Волженкіна, Ю.В. Голіка, В.І. Карасєва, А.І. Кіріпнічкова, І.М. Клямкіна, С.В. Максимова та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є дослідження особливостей проявів корупції в сфері зовнішньої торгівлі товарами України.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Існує тісний зв'язок між корупцією та тіншовою діяльністю. Необхідність викоренення корупції базується на трьох основних аргументах [1]:

— корупція тягне за собою неефективний розподіл ресурсів, перешкоджаючи реалізації державних програм, економічному витрачання коштів державного

бюджету, збільшуючи трансакційні витрати підприємницької діяльності;

— корупція приводить до несправедливого розподілу доходів;

— корупція — основа кримінальних структур.

Корупція поділяється на:

— дрібну — на рівні повсякденних потреб підприємців;

— ділову — виникає при взаємодії підприємців та влади;

— крупну — характеризується високим соціальним положенням суб'єктів її здійснення. Корупційні дії "зверху", як правило, здійснюються в дуже складних та специфічних видах державної діяльності, де непрофесіоналу розібратися досить складно. Даний вид корупції має величезну пристосованість, вона безперервно удосконалюється, видозмінюється, вибудовує цілу систему самозахисту. Вона має особливо прихований характер [1].

Більшість дослідників вважають причиною корупції державу, тобто різні обмеження, регулюючі та контролюючі правила, які накладаються на економічних агентів. Слідуючи економічному підходу, тобто припускаючи, що кожен максимізує свій прибуток, можна дійти до висновку, що корупція — природне економічне явище, пов'язане з наявністю держави.

Міжнародна незалежна організація Transparency International кожного року складає Індекс сприйняття корупції [2], який відображає оцінку рівня корупції в країні підприємцями та аналітиками за 10-ти бальною шкалою, де 0 — найвищий рівень сприйняття корупції, 10 — найнижчий. Даний Індекс визначається на основі наступних джерел інформації: Азіатський банк розвитку, Африканський банк розвитку, Фонд Бертельсмана, Світовий банк, Економіст Інтеліджент Юніт, Фрідом Хаус, Глобал Інсайт, Міжнародний інститут розвитку менеджменту, Агентство по оцінці економічного та політичного ризику, Всесвітній економічний форум.

Transparency International почала визначати даний Індекс для України з 1998 року. Згідно

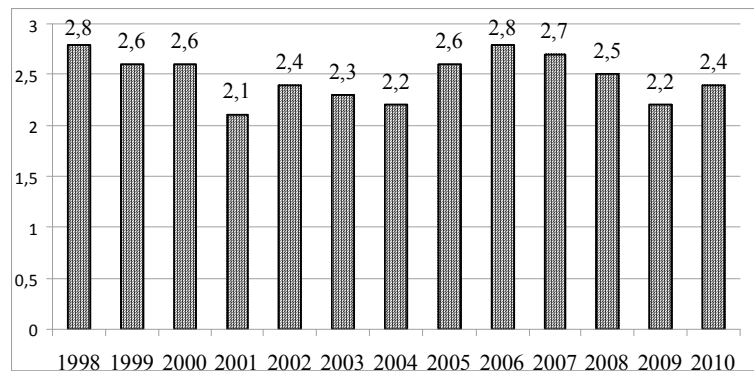

Рис. 1. Індекс сприйняття корупції для України, 1998–2010 рр. [2]

дослідження 2010 року, Україна посідає у рейтингу 134 місце серед 178 країн, а Індекс сприйняття корупції дорівнює 2,4 (рис. 1). Такий самий показник у 2010 році мають Зімбабве, Гондурас, Нігерія, Філіппіни, Того та Сієра-Леоне. За 13 років досліджень Україна мала найвищий показник в 2,8 бали у 1998 та 2006 роках. Найнижчий показник був 2001 року і склав 2,1 бали.

Аналіз Індексу сприйняття корупції з 2001 по 2010 рік (рис. 2, рис. 3) показує, що країнами з найгіршими показниками (тобто з найвищим рівнем сприйняття корупції) є Сомалі — 1,1; М'янма — 1,4; Афганістан — 1,4; Ірак — 1,5; Узбекистан — 1,6; Туркменістан — 1,6; Судан — 1,6; Чад — 1,7; Бурунді — 1,8 та Екваторіальна Гвінея — 1,9 (наведено показники за 2010 рік).

Країнами, з найкращими показниками (тобто з найменшим рівнем сприйняття корупції) є Данія — 9,3; Нова Зеландія — 9,3; Сінгапур — 9,3; Фінляндія — 9,2; Швеція — 9,2; Канада — 8,9; Нідерланди — 8,8; Австралія — 8,7; Швейцарія — 8,7; Норвегія — 8,6 (наведено показники за 2010 рік).

У 2007 та 2009 роках компанією Менеджмент Системс Інтернешнл (MSI) та дослідницькою компанією InMind за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та Корпорації "Виклики тисячоліття" (MCC) було проведено дослідження "Корупція та регулювання підприємницької діяльності в Україні: митні процедури та транспортування товарів". У даному звіті представлено оцінки сприйняття та досвіду взаємодії українських підприємств з митними органами. В опитуванні 2007 року взяло участь 187 імпортерів, 68 експортерів та 159 імпортно-експортних підприємств. У 2009 році 175 імпортерів, 71 експортерів та 161 імпортно-експортних підприємств.

Наведемо основні результати даного дослідження. На запитання "Як Ви вважаєте, наскільки корупція поширена на наступних етапах експорту/імпорту товарів/вантажів?" було отримано наступні результати (табл. 1). Згідно отриманих результатів (табл. 1) можна зробити висновок, що найбільш високій ступінь корупції спостерігається при перетині кордону, а найменший — при оплаті офіційного мита та податків.

Згідно отриманих результатів на запитання "Наскільки

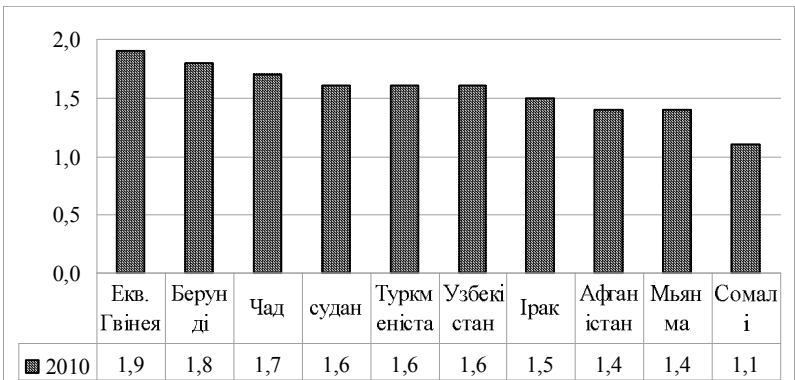

Рис. 2. Країни які мають найвищий рівень корупції згідно Corruption Perceptions Index [2]

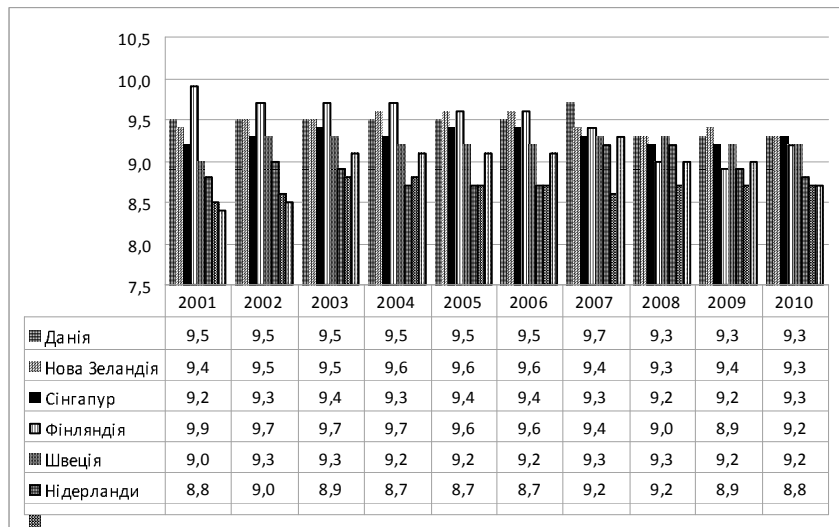

Рис. 3 Країни, які мають найнижчий рівень корупції згідно Corruption Perceptions Index [2]

легко уникнути повної процедури розмитнення, указати неправильну вартість і кількість вантажу на свою користь, уникнути огляд вантажу, офіційних платежів?" можна констатувати, що найскладніше уникнути офіц-

Таблиця 1. Поширеність корупції під час здійснення митних процедур*

Процедура	Роки	Корупції немає, %	Скоріше не поширена, %	Скоріше поширена, %	Дуже поширена, %
Перетин кордону	2007	25	14	41	20
	2009	19	17	44	21
Перевірка документів при розмитненні/підготовці товарів до експорту/імпорту	2007	31	17	31	21
	2009	28	24	34	14
Огляд вантажу	2007	34	22	28	16
	2009	37	20	30	13
Епідемічний контроль	2007	37	22	25	16
	2009	37	22	27	14
Відділ тарифів	2007	34	28	24	15
	2009	37	21	28	14
Оплата офіційного мита, податків	2007	38	24	25	13
	2009	55	18	19	9

* Джерело: складено автором за: Корупція та регулювання підприємницької діяльності в Україні: митні процедури та транспортування товарів. — Режим доступу: http://www.acrc.org.ua/assets/files/zvity_ta_doslidzhennya/Customs_Report_2007_-2009_Uk_FINAL.pdf

Таблиця 2. Легкість ухилення від митних процедур*

	Роки	Дуже легко, %	Скоріше легко, %	Скоріше складно, %	Дуже складно, %
Уникнути повної процедури розмитнення	2007	2	6	39	54
	2009	2	7	34	58
Указати неправильну вартість та кількість вантажу на свою користь	2007	3	13	37	48
	2009	2	7	30	61
Уникнути огляду вантажу	2007	1	14	39	46
	2009	1	12	28	58
Уникнути офіційних платежів	2007	1	5	28	66
	2009	1	4	16	79

* Джерело: складено автором за: Корупція та регулювання підприємницької діяльності в Україні: митні процедури та транспортування товарів. — Режим доступу: http://www.acrc.org.ua/assets/files/zvity_ta_doslidzhennya/Customs_Report_2007_2009_Uk_FINAL.pdf

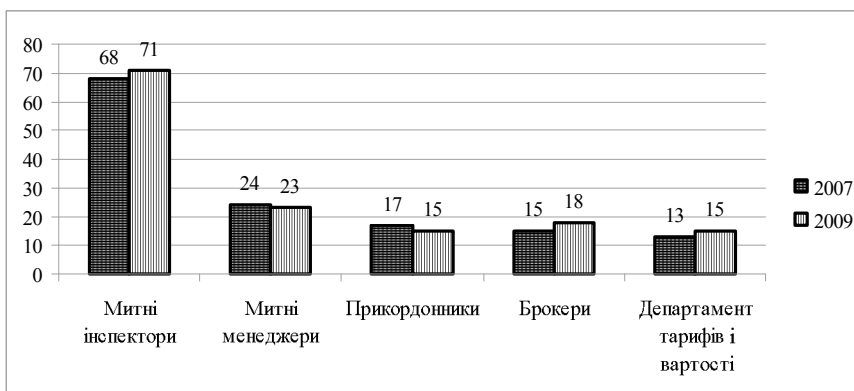

Рис. 4. Особи, найчастіше залучені до корупційних "угод", %*

* Джерело: складено автором за: Корупція та регулювання підприємницької діяльності в Україні: митні процедури та транспортування товарів. — Режим доступу: http://www.acrc.org.ua/assets/files/zvity_ta_doslidzhennya/Customs_Report_2007_2009_Uk_FINAL.pdf

ійних платежів та повної процедури розмитнення, а скоріше легко уникнути огляду вантажу та вказати неправильну вартість і кількість вантажу на свою користь (табл. 2).

Дослідження осіб, які найчастіше залучені до корупційної "угоди", має наступні результати (рис. 4).

Результати дослідження корупції на етапах

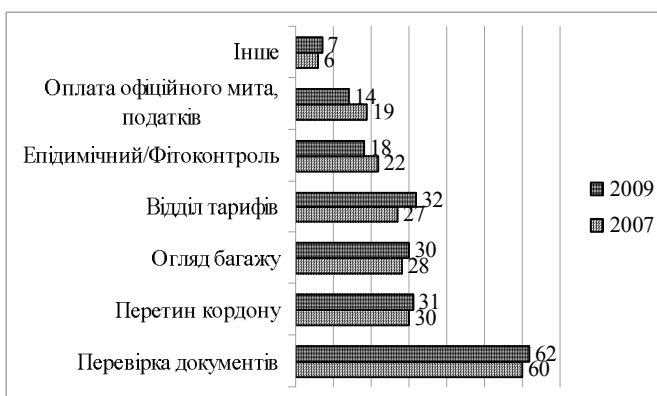

Рис. 5 Корупція на етапах проведення митних процедур, %*

* Джерело: складено автором за: Корупція та регулювання підприємницької діяльності в Україні: митні процедури та транспортування товарів. — Режим доступу: http://www.acrc.org.ua/assets/files/zvity_ta_doslidzhennya/Customs_Report_2007_2009_Uk_FINAL.pdf

здійснення митного контролю дають можливість стверджувати про те, що найбільш корупційним є етап перевірки документів, потім — етап перетину кордону (рис. 5).

З економічної точки зору корупція являє собою прояви поведінки тих, хто "шукає вигоди".

Корупція може викликати наступні негативні наслідки, які підтверджуються емпіричними даними:

1) зменшення інвестицій та уповільнення економічного зростання;

2) зменшення ефективності міжнародної допомоги, в результаті нецільового використання;

3) втрати податків, коли корупція приймає форму незаконного використання влади податковими інспекторами;

4) неефективний розподіл державних витрат.

Крім того, існують дві важливі причини, чому корупція може дорого обійтися економічному розвитку. Перша причина — це слабкість центрального уряду, який дозволяє різним державним установами та апарату урядовців незалежно брати хабарі з приватних агентів. Друга важлива причина — це викривлення, викликані необхідністю тримати корупцію у таємниці. Необхідність таємності може змстити інвестиції в країні від найбільш вигідних проектів у

сторону потенційно непотрібних проектів, якщо останні забезпечать кращі умови для приховання корупції.

ВИСНОВКИ

Отже, корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності. Корупцію як явище викоринити неможливо. Можна досягти лише одного, а саме: зменшити обсяги корупції, змінити характер останньої, обмежити її вплив на соціально-економічні, політичні та інші процеси в суспільстві, мінімізувати наслідки корупційних діянь шляхом зміни державної політики у сфері протидії корупції і, насамперед, зміни стратегічного напрямку протидії корупції.

Література:

1. Авдийский В.И. Теневая экономика и экономическая безопасность государства: учеб. пособие / В.И. Авдийский, В.А. Дадалко. — 2-е изд., доп. — М., 2010. — 496 с.

2. Corruption Perceptions Index. — Режим доступу: <http://www.transparency.org/ru/>

3. Корупція та регулювання підприємницької діяльності в Україні: митні процедури та транспортування товарів. — Режим доступу: http://www.acrc.org.ua/assets/files/zvity_ta_doslidzhennya/Customs_Report_2007_2009_Uk_FINAL.pdf

Стаття надійшла до редакції 24.04.2012 р.